

Senat qo'mitalarida

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHDA ICHKI NAZORAT KUCHAYTIRILISHI KERAK

Oliy Majlis Senating Sud-huquq masalalari va korrupsiyaga qarshi kurashish qo'mitasi majlisida O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risidagi milliy ma'ruba dastlabki tarzda muhokama qilindi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tomonidan taqdim etilgan milliy ma'ruba dastlabka 2023-yilda mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida amalga oshirilgan ishlar yuzasidan axborot berildi.

Ta'kidlanganidek, keyingi yillarda korrupsiyaning oldini olish, unga qarshi kurashining huquviy va institusional asoslarini takomillashtirilish, jamiyatda korrupsiyaga illatiqa nisbatan murosatsiz muhitni shakllantirishga qaratilgan tizimli ishlotlar amalga oshirilmoqda. Davlat organlari va tashkilotlarda korrupsiyaga qarshi kurashishing zamonaevi mexanizmlari keng joriy etildi. Ular faoliyatida ochiqlikni ta'minlash va jamoatchilik oldida hisobdorlikni oshirish bo'yicha zarur choralar ko'rilayot.

Shu bilan birga, "O'zbekiston - 2030" strategiyasida korrupsiyaviy omillarni bartaraf etish tizimining samaradorligini oshirish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatlari shakllantirishga qaratilgan maqsadli ko'stakichlar belgilangan bo'lib, bu borada muayyan ishlar olib borilayot.

Sohada davlat siyosati izchiligini ta'minlash maqsadida korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha 2023-2024-yillarga mo'ljalangan davlat dasturi ishlab chiqidi. Ochiq, e'lon qilinishi lozim bolgan mal'umotlar ro'yxati 35 tadan 40 tagacha kengaytirildi. Aholiga xizmat ko'stashishda korrupsiya holatining oldini olishni ta'minlovchi "Onlay mahalla", "Aholi tomorqas",

MAXSUS IQTISODIY ZONALAR FAOLIYATINI BOSHQARISH TIZIMI SODDALASHTIRILADI

Oliy Majlis Senati Xalqaro munosabatlari, tashqi iqtisodiy aloqlar, xorijiy investitsiyalar va turizm masalalari qo'mitasining navbatdagi majlisida muhim qonunlar dastlabki tarzda muhokama qilindi.

Unda senatorlar, mahalliy Kengashlar doimiy komissiyalarini raiislari, ko'tibiyat mudirlari, ekspertlar, mutasaddi vazirlari va idolarlar hamda ommaviy axborot vositalari vakillari ishtirot etdi.

Qo'mita majlisida dastlab "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqarish tizimini soddalashtirishga qaratilgan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi qonun ko'rib chiqildi.

Ta'kidlanganidek, "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonunda maxsus iqtisodiy zonalarining ma'muriy kengashlari tugatilish, ularning vazifalarini maxsus iqtisodiy zonalar direktsiyalari va yagona direktsiyalarga yuklatilishiha

doir o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish nazarda tutilmoqda.

Bundan tashqari, maxsus iqtisodiy zonalardan hujudita investitsiya loyhalarini joylashtirish bo'yicha qarorlar qabul qilish muddattalarini optimallashtirish va maxsus iqtisodiy zonalar hududiga investitsiya loyhalarini biznes rejalarini yoki texnik-iqtisodiy asoslariga eksperitza xulosalar olish talab bekor qilinib, loyhalarning ushuq sonunda belgilangan talablariga muvofigligi to'g'risida xulosa maxsus iqtisodiy zonalar direktsiyalari tomonidan mustaqil ravishda qabul qilinishi belgilanyotir.

Qonunga kiritilayotgan yangiliklar sohada ishlarni tizimi tashkil etish maqsadida maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqarish tizimini yanada

investitsiya loyhalarini jalb qilish uchun sharsoitni yaxshilash, investitsiya loyhalarini jalb amalga oshirishni ta'minlash, shu asosda yangi ish o'rnlari yaratish va aholi daromadlarini ko'paytrishga xizmat qilishi qayd etildi.

Qo'mita majlisida Jizzax viloyati hokimligining O'zbekiston Respublikasi Prezidentining xorijiy davlatlarga tashriflari doirasida erishilgan kelishuvlari asosida viloyatda amalga oshirilayotgan investitsiya loyhalar holati to'g'risidi.

Ayni chog'da Prezidentimiz tomonidan xorijiy mamlakatlariga amalga oshirilgan oliy darajadagi tashriflari doirasida erishilgan kelishuvlari asosida tasiqliqlangan "yo'l xaritalari"dagagi ustuvor vazifalar o'z vaqtida va samarali iyo etilishi holatiga alohida e'tibor qaratildi.

Tadbir ishtirokhchilarini tomonidan mamlakatimiza iqtisodiyotni yanada liberallashtirish, investitsiya va biznes muhitini tubdan yaxshilash, biznes

yo'l qo'yligan. Masalan, ichki nazorat tizimi joriy qilingan davlat idoralarning 37 tasidagi 996 ta shtat birligida 172 ta (17,2 foiz) vakant bo'lsa, 6 ta tashkilotning 35 nafer xodimiga qo'shimcha vazifalar yuklangan. Ayni chog'da 20 ta davlat tashkilotida ichki nazorat tizimini joriy etishga oid idorayu hujjatish ishlab chiqilmagan, 13 tasida ichki nazorat tizimi samarali faoliyat ko'sratmayapti.

Muhokama jarayonida Senat a'zolari tomonidan Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi, qator vazirlari va idolar, mahalliy davlat hokimiyati organlarining korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha faoliyatini yana da takomillashtirishga qaratilgan qator takliflar bildirildi.

Jumladan, korrupsiyaga oid jinoyatlarini tahlil qilgan dala jinoyatlar ko'satikchi osghan davlat organi va tashkilotlari, mahalliy davlat hokimiyati organlarining ichki nazorat tuzilmalari xodimlariga qo'shimcha vazifalar yuklatilishining oldini olish zarurligi ham ta'kidlandi.

Qolaversa, ichki nazorat tuzilmalari tomonidan nazorat tadbirlari muntazam ravishda o'kazilishini ta'minlash, odob-axloq komissiyalarining faoliyatini kuchaytirish bilan bog'liq bir qator vazifalar belgilash kerakligi aytdi.

Korrupsiyaga oid jinoyatlar bo'yicha sudlar tomonidan ko'rigan jinoyat ishlari tahlii korrupsiyaga oldi jinoyatlar obiqatida davlat manfaatlariga yetkazilgan zararning yugori ulushi Andijon, Namangan, Qashqadaryo va Toshkent viloyatlari to'g'ri kelgанинna korrupsiyaga oid jinoyatlar Sonxordaryo va Andijon viloyatlarda ortganini ko'stakichlar belgilangan bo'lib, bu

borada muayyan ishlar olib borilayot.

Sohada davlat siyosati izchiligini ta'minlash maqsadida korrupsiyaya qarshi kurashish bo'yicha 2023-2024-yillarga mo'ljalangan davlat dasturi ishlab chiqidi. Ochiq, e'lon qilinishi lozim bolgan mal'umotlar ro'yxati 35 tadan 40 tagacha kengaytirildi. Aholiga xizmat ko'stashishda korrupsiya holatining oldini olishni ta'minlovchi "Onlay mahalla", "Aholi tomorqas",

doir o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish nazarda tutilmoqda.

Bundan tashqari, maxsus iqtisodiy zonalardan hujudita investitsiya loyhalarini joylashtirish bo'yicha qarorlar qabul qilish muddattalarini optimallashtirish va maxsus iqtisodiy zonalar hududiga investitsiya loyhalarini biznes rejalarini yoki texnik-iqtisodiy asoslariga eksperitza xulosalar olish talab bekor qilinib, loyhalarning ushuq sonunda belgilangan talablariga muvofigligi to'g'risida xulosa maxsus iqtisodiy zonalar direktsiyalari tomonidan mustaqil ravishda qabul qilinishi belgilanyotir.

Qolaversa, xo'jalik jamiyatlarini kuzatuv kengashlarining aksiyalarini, korpativ obligatsiyani va boshqa qimmatli qo'zozlarni chiqarish to'g'risidagi qarorlarini huquqiy hujjatlariga muvofig muhim fakt sifatida oshkor etish belgilanmoqda.

Muhokama natijalarini bo'yicha Senat qo'mitasining tegishli qarorlar qabul qilindi.

AHOLINING IPOTEKA KREDITLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI OSHADI

Oliy Majlis Senati Budget va iqtisodiy islohotlar masalalari qo'mitasining navbatdagi majlis bo'lib o'tdi.

Unda "Ipoteka krediti bozori yanada rivojlanirishli munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi hamda "Korporativ munosabatlarning huquqiy asoslari yanada takomillashtirishli munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi qonunlar dastlabki tarzda muhokama qilindi.

Jumladan, "Ipoteka krediti bozori yanada rivojlanirishli munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi qonunlar dastlabki tarzda muhokama qilindi.

Jumladan, "Ipoteka krediti bozori yanada rivojlanirishli munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi qonunlar dastlabki tarzda muhokama qilindi.

Qonun bilan "Ipoteka to'g'risida"gi, "Qimmatli qo'zozlar bozori to'g'risida"gi, "To'lovga qobiliyatizsizlik to'g'risida"gi qonunlarga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilmoqda.

Qayd etilganidek, ushbu qonunning qabul qilinishi aholiga berilgan ipoteka kreditlari takror moliyalashtirish uchun yangi imkoniyat yaratildi, ipoteke kreditini berishning zamonaevi bozor tizimini shakllantirishga zamin holdi.

Majlisda "Korporativ munosabatlarning huquqiy asoslari yanada takomillashtirishli munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi qonun ham qizimga qilindi.

Mazkr qonunda unitar korxonasi va qo'shimcha mas'uliyatlari jamiyat shakllarini tugatish, korpativ shartnomasi, konsorsium hamda konsorsium shartnomasi kabi institutlar huquqiy maqomini belgilash va mas'uliyati cheklarini jamiyatlarining ta'sis shartnomasini davlat ro'yxatidagi o'kazish haqidagi talabni bekor qilish nazarda tutilmoqda.

Qolaversa, xo'jalik jamiyatlarini kuzatuv kengashlarining aksiyalarini, korpativ obligatsiyani va boshqa qimmatli qo'zozlarni chiqarish to'g'risidagi qarorlarini huquqiy hujjatlariga muvofig muhim fakt sifatida oshkor etish belgilanmoqda.

Muhokama natijalarini bo'yicha Senat qo'mitasining tegishli qarorlar qabul qilindi.

"Xalq so'zi".

FRAKSIYALAR HAYOTI

O'zLiDeP

Prezidentimiz raisligida shu yil 11-sentabr kuni ma'hallalarda kambag'allikni qisqartirish, kambag'al oilalar bilan ishlash tizimini yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari yuzasidan o'tkazilan videoselektor yig'ilishiha bir qator ustuvor vazifalar belgilab berildi.

O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi fraksiysi a'zosi Adham Nazirulov joriy hafta boshida bo'lib o'tgan fraksiya tadbirda kambag'allikni qisqartirish umummilliy harakatga aylanishi, tadbirkorlik muhitini yaxshilash orgali yangi ish o'ntarini yaratishda deputatlik korpusi vakillari o'z hissasini qo'shishi, yanada faol va tashabbuskor bo'lishi lozimligini qayd etdi.

"Odamlarni rozi qilish, aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish uchun avvalo, tadbirkorlikni rivojlanirish, biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlash lozim. Shu bois bugun butun dunyoda ustuvor masalaga aylangan ishsizlikni kamaytirish va bu orqali odamlarning turmush sharoitlarini yaxshilash masalasi yangi O'zbekiston siyosatining bosh maqsadiga aylandi. Ushbu yo'nalishda ro'yobga chiqarilayotgan sa'y-harakatlar natijasida hozirda ko'plab yoshlar, xotin-qizlar, ishlez fugarolar tayinli ish joyiga, yaxshi daromad manbaiga ega bo'lishmoqda", dedi deputat.

"Milliy tiklanish" DP

Qonunchilik palatasining yaqinda bo'lib o'tgan majlisida "Odam savdosi jinoysi uchun jazo choralar Kuchaytirayotganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi Jinoysti kodesining 135-moddasiga o'zgartirish kiritish to'g'risida"gi qonun loyihasi qizgin in muhokama qilindi.

O'zbekiston "Milliy tiklanish" demokratik partiyasi fraksiysi a'zosi Davron Arivor ushbu qonun loyihasining zarurati va ahamiyati yuzasidan o'z nuqtayi nazarini bildirdi.

"Bugungi kunda odam savdosi jinoysi uchun mutanosib sanksiyalar belgilanmagan. Ushbu qonun loyihasi bilan Jinoysti kodesining odam savdosi jinoysini sodir etganlarga nisbatan jazo choralarini kuchaytirish bilan bo'lib-quvvatlashayman. Xususan, unda homilador ayolga nisbatan sodir qilinagan odam savdosi, shuningdek, muqaddam odam o'g'irlash jinoyatiga qol' urchan shaxslar tomonidan odam savdosi jinoynatining sodir etilishi og'irlashiruvchi holat sifatida belgilanmoqda. Albatta, bu juda muhim hujjat. Uning qabul qilinishi xotin-qizlar va bolalarga nisbatan odam savdosi kabi jinoysini sodir etilishining oldini olishga xizmat qiladi", dedi deputat.

"Adolat" SDP

Quyi palatining kuni kecha bo'lib o'tgan majlisida birinchiligi o'qishda konceptual jihatdan ko'rib chiqilgan "Hayvonlarni identifikatsiya qilish, ro'yxatga olish va kuzaish to'g'risida"gi qonun loyihasi muhokamasi jarayonida deputatlar tomonidan eshak, it va mushukning identifikatsiya qilinishiga oid ayrim masalalar bo'yicha e'tirozlar bildirildi.

O'zbekiston "Adolat" sotsial-demokratik partiyasi fraksiysi a'zosi Dilrabo Xolboyeva ushbu qonun loyihasi yuzasidan o'z fiqrinari bildirdi.

"Qonun loyihasi bilan jismoni va yuridik shaxslar tomonidan saqlanadigan (parvarish qilinadigan) va urchitiladigan uy hayvonlari – qoramol, qo'y va echki, cho'chqa, ot, eshak, tuya, it, mushukning identifikatsiya qilinishi (vizul yoki elektron birkalarni hamda elektron mikrochiplarni hayvonlarga o'natish) nazarda tutilgan. Loyalining ayrim normalari bo'yicha bildirilgan fikr-mulohazalar, e'tirozlarini, o'ylaymani, qonun tashabbuskorlari uni ikkinchi o'qishga tayyorlash, jarayonda e'tiborla olishadi", dedi deputat.

O'zXDP

Qonunchilik palatasi majlisida deputatlar tomonidan qabul qilinib, Senatga yuborilgan hujjat bilan Oliy Majlisning Inson huquqlari bo'yicha vakili (ombudsman) vakolatlari kengaytirilmoqda.

O'zbekiston Xalq demokratik partiyasi fraksiysi a'zosi Dilbar Mamajonova qonun loyihasidagi muhim jihatarga to'xtab ilo.

"Ushbu hujjat bilan Ombudsmanning inson huquq va erkinliklari riyox etilishini ta'minlash borasidagi vakolatlari kengaytirishga qaratilgan mutlaqo yangi institut – O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga, Oliy Majlis palatalariga, shuningdek, Vazirlar Mahkamasiga "maxsus ma'ruba" taqdim etish huquqi belgilab qo'llinmoqda. Shuningdek, Ombudsman lavaqimiga nomzodga qo'lliladigan talablar ham soddalashtirilyapti. Bu degani, nomzoddan hadeb oly ma'lumat, sohaga oid tajriba so'ralavermaydi. Ahamiyati jihat, qonun loyihasi Ombudsman huquqlari kengaytirishiga va majburiyatlar aniqlashtirishiga xizmat qiladi", dedi deputat.

O'zbekiston Ekologik partiyasi

Davlatimiz rahbarining "Markaziy Osyo – Germaniya" ikkinchi sammitidagi nutqida muhim tashabbus va takliflar ilgari suridli. Bo'yo'chia O'zbekiston Ekologik partiyasi fraksiysi a'zosi Nosirjon Aminov o'z munosabatini bildirdi.

YEVROPAGA SABOQ BERGAN O'ZBEK ALLOMALARI

Prezidentimiz tomonidan kelgusida mamlakatimizda uchinchi Renessans poydevorini yaratishdek ulkan vazifa qo'yilganini, uning xalqimiz hayoti uchun naqadar muhimligini hammamiz yaxshi bilamiz. Mana shunday yuksak marralarga chog'lanib turarkaniz, bundan ming yillardin ro'y bergan birinchini va ikkinchi Renessansning dunyoviy ahamiyatini alohida ta'kidlamay bo'lmaydi. Turonzaminlik allomalarining turli fan sohalari erishgan yutuqlari Mavarounnahrni, aniqrog'i, bu yerlik olimlarni butun jahonga mashhur qildi. Ular tomonidan qilingan kashfiyotlar esa hozirga qadar insoniyatni hayratlantirib kelayotir.

Buyuk meros

AQSHdagi Markaziy Osiyo, Kavkaz bo'yicha tadqiqotlari instituti prezidenti, Jon Hopkins universiteti huzuridagi xalqaro tadqiqotlar maktabi professori Steven Frederik Starr o'zining "Yo'qtotigan ma'rifat" kitobida buyuk tamaddun tadrijiiga teran nazar tashlab, uning ravnaqi va inqiroza yuz tutishi sabablarini tahlil etadi. Oradan ber necha asrlar o'tib, Markaziy Osiyoning "Yevroosiyo markazi" maqomidan dunyoning chekka, ovloq hududiga aylanib qolishi sabablarini bayon etadi.

Olim gapni 26 yoshli Abu Rayhon Beruniy va 19 yoshli Abu Ali ibn Sino o'rtaasidagi milodiy 999-yildagi yozishmalarini keltirishdan boshlaydi. Ushbu maktublarda bo'lajak allomalar qanday savollarga javob izlaganiga e'tibor bering: koinotdagi yulduzlar orasida galaktikamizga ox'shash boshqa dunyolar ham bormi? Navqiron vatandoshlarimiz Yer sayyorasi bir lahzada yaralganmi yoki uzoq muddatli davomiylikdamni, degan jumboq ustida ham bosh qotirganlar. Ushbu munozaralardan 600-yil vaqt o'tib, Jordan Bruno koinotda boshqa olamlar mavjud degan dahriyona qarashi uchun olovda yozildi. Holbuki, ikki buyuk ajdodimiz biz yashab turgan olam koinotda yakka-yolg'iz emasligini o'shandayoq bashorat qilgan.

AQSHlik faylasuf Tomas Kun o'zining "Ilmiy inqiloblar tuzilishi" kitobida ilmiy kashfiyotlar kamandalik hollarda kutilmaganda yuz berishini, aslida fan kumulyativ jarayonligini, dene uzatayotgan voqeqlik va umumqabul qilgan nazariya (paradigma) o'rtaasida farqlanish kuchayib boraverishini ta'kidlaydi. Oxir-oqibata bunday farqlanish va anomaliyalar yangi nazariya yoki paradigmalar rivojiga olib keladi.

Beruniy, Ibn Sino hamda markaziy osiyolik boshqa allomalarining ilm-fanda erishgan yutuqlari Yevropada XVI-XVII asrlarda ulkan ilmiy inqilob yasadi. Birgina Ibn Sinoning ilmiy merosi – bir necha sahifadagi tortib bir necha jiddan iborat asarlari nomi 400 dan oshadi. Afsuski, ulardan bizga bor-yo'gi 240 tasi yetib kelgan, xolos. Abu Rayhon Beruniyning 180 ta qomusiy asaridan esa 22 tasigina saglanib qolgan.

Muallif Markaziy Osiyoda oltin asr ibtidosi sabablarini o'chish asnosida buyuk dengiz yo'llari hali ochilmagan XIV-XV asrlarda Markaziy Osiyoning jug'rofiy o'mi mintaqani Yevroosiyaning muhim savdo-sotiq yo'llari tutashgan duno markaziga aylantirganini

ta'kidlaydi. Bular Sharqda Xitoy, Janubda Hindiston, Janubiy-g'arba Arabiston yarim oroli, G'arba Usmoniyalar imperiyasi va Yevropa. Savdo logistikasining asosiy vositali ikki o'rakchi Turon mahalliy tuyasi edi. "Buyuk ipak yo'li" bilan minglab kilometr yo'lini bosil o'tgan karvonlarni boshqarganlar ham arablar yoki xitoqliklar emas, balki markaziy osiyolik tujorlar edi. "Devonu lug'ot-turk" asari muallifi Mahmud Kosgh'ariy nafaqat tilshunos, balki ilk xarishunos olim sifatida uzoq Yaponiyani ham qamrab olgagan jahon xaritasini yaratib, unda Bolosog'un va Iissiqlo'luni Yevroosiyaning qoq markaziga qo'yishi Markaziy Osiyoning o'sha davrdagi mavqenie ko'rsatadi.

Buxorolik Abu Ali ibn Sino XII asrdan XVII asrga qadar (besh asr!) Mag'ribu Mashrida asosiy o'quv qo'llanmasi bo'lgan "Tib konulari"ning muallifi sanaladi. Mazkur kitobda sunvi iflosaydig'an va kasalliklar tarqatuvchi ko'zga ko'rinmas jonzotlar mavjudligi bashorat qilindi. Olim chechak, o'lat va vabo kasalliklari o'rtaasidagi farqni, moxov va boshqa ko'plab kasalliklarning kelib chiqishi, ularni davolash usullarini tavsiflab beradi. Markaziy osiyolik yana bir olim, Ar-Roziyning chechak va qizamiq kasalliklariiga o'dizlanishlarini kitob holida Yevropada taxminan 1475-yillardan 1866-yillargacha kamida 40 marotaba nashr etilgan. Abu Rayhon Beruniyning "Tibbiyotda farmakognoziya" (Dorivor o'simliklar haqida) gi kitobida qarib 900 ga yaqin turli xil o'simliklar, ularning bir nechta tilda nomlanishi, davo xususiyatlari va tafsiflari berilgan.

Farg'onada tug'ilib o'sgan Ahmad al-Farg'oniy "Astronomiya ibtidosi" asarida o'zidan oldingi olimlarning kashfiyotinani yanada takomillashtirgan. U dunyoda eng ko'p o'qilgan islom astronomi bo'lib, hatto 500-yildan keyin mashhur dengizchi Kristofor Kolumb olim asarlarini mutolaq qilgan.

Abu Muso Muhammad al-Xorazmiy va uning safdoshlari Kurrai arz (Yer) meridiani gradusini o'ichovchi asbob va gorizontal qayosh soati qurilmasi loyihasini ishlab chiqqan, algebrani tizimga solgan va mohiyatan, unga mazkr nomni bergan. Algebra standartlarini 500-yil oldinga surib, kvadrat tenglamalarni yechishining qulay usulini taklif qilgani, sferik trigonometriya, hind o'nlik son tizimining keng tarqalishi, "hol" raqami, manfy sonlarni qo'llash Al-Xorazmiyning nafaqat o'z davri, balki barcha davrlarning buyuk

kelgan. Zamonaviy dasturlashda bugun qo'llanilayotgan "algoritm" atamasi Al-Xorazmiy nomidan olingan bo'lib, rinnraqamlari or'ning arab raqamlarini ishlashni afzal bilgan yevropalik matematiklar Al-Xorazmiy sharafiga o'zlarini "algoritmlar" deb atashgan.

Marvlik olim Al-Haziniy o'zining "Donishmandlik vaznlari kitobi"da "vazn", "massa", "kuch" tushunchalarining differentislarning aniqlaydi. U iste'dodli mexanik sifatida oddiy narsalarni o'chaydigan, nisbiy zichlikni aniqlaydigan va turli aralashmalarning tarkibini o'rganadigan dunyodagi eng aniq uskunani yaratgan. Zamonaviy tadqiqotlar ushbu asbobning aniqligi 1:60 000 nisbatga teng ekanini ko'rsatdi.

Ilk globusni yaratgan shaxs, "Geodeziya" asari muallifi Abu Rayhon Beruniy 1038-yilda "Mineraloziya" yoki "Qimmatbaho toshlarni aniqlash uchun mal'umotlar" asarini bitgan. Unda talay ma'danlarning solishtirma og'irligi ko'satilgan, 50 dan ortiq ma'danlar, rudalar, metallar, qotishmalar haqida batafsil ma'lumotlar mavjud. Allomaning "Hindiston" asari o'z davrida xalqaro aloqalar, ilohiyot va il-

fan tarixi sohasida erishilgan buyuk yutuqlardan sanaladi. Beruniy o'z kitobida Hindiston tarixi, diniy e'tiqodi, xalqi, uning turmushini va madaniyati bilan birga, hind xalqining ilmiy yutuqlari, (pi) sonining hind uslubidagi hisobini bayon etadi. Olim "Qonuni Mas'udiy" asariga sayyoramizning minglab jug'rofiy koordinatalarini kiritgan. U astronomik va matematik ilmidagi ma'lumotlardan foydalaniib, quruqlik va denizg nisbatlari o'chami asosida, biring bo'lib Atlantika va Tinch okeani orasida quruqlik mavjudligi haqidagi farazni iргilgari surʼani, bu, shubhasiz, Orta asrlarning buyuk kashfiyoti bo'lgan.

Ikkinci Renessansning atoqli namoyandasini Mirzo Ulug'bek o'z davrida 12 ta madrasada o'qigan 10 ming talabaga moliviyav yordam ko'rsatgan, zamonaviy tilda aytganda stipendiya to'agan hukmdor edi. Bu tolibi ilmlardan 500 nafari matematikaga ixtisoslashgan edi. Temuriy hukmdorning ilmparvarligini 1417-yilda Registon maydonida qad rostlagan mahobatli Ulug'bek madrasasini ham tadsiqlab turibdi. Hukmdorning ushbu madrasa

**Beruniy, Ibn Sino hamda markaziy osiyolik boshqa allomalarining ilm-fanda erishgan yutuqlari Yevropada
XVI-XVII asrlarda ulkan ilmiy inqilob yasadi.
Birgina Ibn Sinoning ilmiy merosi – bir necha sahifadagi tortib bir necha jiddan iborat asarlari nomi 400 dan oshadi. Afsuski, ulardan bizga bor-yo'gi 240 tasi yetib kelgan, xolos. Abu Rayhon Beruniyning 180 ta qomusiy asaridan esa 22 tasigina saglanib qolgan.**

peshtoqiga payg'ambar Muhammad Mustafa (s.a.v.)ning "Ilm labl etish bir haq musulmonqa farzdir" degan so'zlarini (hadis) ni yozdirib qo'yishining o'zi mamlakatda ilma e'tibor naqdar yuksak ekanini ko'rsatdi. Madrasaning o'quv dasturida dunyoviy fanlar, ayniqsa, matematika va astronomiya asosiy o'rinni egallagan. Ulug'bekning aniq fanlardan tashqari, tarix, adaptibiyat va musiqiya chuqur qiziqishini nazarda tutsak, ushbu fanlar ham madrasa o'quv dasturidan joy organi aniq.

Mo'g'ullar bosqinidan avval mavjud bo'lgan ulkan kutubxonaning Ulug'bek tomonidan qayta tiklanishi Samarcand yoshlaringin barcha fanni o'rganishlarini uchun sezilarini turki berdi. Mudarrislar guruhini Ulug'bekning ustozi Qozizoda Rumiy saltanatda biringchi olim, buxorolik Ali Qushchi esa Istanbulda bir yilgina yashaganiga qaramasdan biringchi astronom deb e'lon qilingan.

F. Starr ko'plab G'arb manbalarida bugungi kungacha Al-Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Muhammad Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Ahmad Farg'oniy, Mirzo Ulug'bek va Vatanimizning boshqa ko'plab olimlarini arab millatiga mansub deyishlariga e'tiroz bildirib, bu xato fikr ekanini alohida ta'kidlaydi: "Ming yil avval arab tilida ijod qilgan bu olimlarning aksariyati o'z kasbi faoliyatini arab tilli muhitida olib borgan bo'lsa-da, atigi bir qismi eroniyalarga mansub, ammo ko'pchiligi turkiy olimlar edi," deya qaydi etadi tadqiqotchi.

Amerikalik tarixchining buyuk bobolarimiz kashfiyotlari Yevropa uyg'onishiga asriga ko'rsatgan olamshumul ta'siri borasidagi e'tiroflari har qanday tahsising munosib. Bunda eng asosiyi, mafkut tarixni buzmay, vogelikka imkon qadar xolislik bilan yondashganidir.

**Bahrom ABDULLAYEV,
Urganch davlat universiteti rektori, professor.**

Samarqandga kelgandan bir necha oy o'tib, Al-Koshiyning otasiga yozgan 2 ta xati saqlanib qolgan. Ushbu bittiklarda poxtaxtdagi ilmiy muhitining ochiqligi va olimlar o'rtaasida raqobat juda kuchililagini ta'kidlab, Misrda o'qib kelgan ma'danchoq kimsaning munozara paytda uyalib qolgan bayon qilinadi. Xijolat bo'lgan haligi olim priovardida bu ishdan voz kechib, soddarloq soha bo'lgan dorishunislikka o'tib ketgan ekan.

Guvohi bo'lganimizdek, Frederik Starning buyuk temuriy hukmdor Mirzo Ulug'bek ilmiy salohiyati va shaxsiga e'tibori yuksak. Muallif Ulug'bekning umr bo'yi astronomiya bilan shug'ullanib, yulduz yili uzunligini Kopernikdan ko'ra aniqroq hisoblab chiqqanini e'tirof etadi. Uning shogirdi Ali Qushchi kometalar harakatidan kelib chiqib, Yer sayyorasi o'z o'qi va quyosh atrofida aylanishini ilmiy dailib bergan. Ulug'bekning safdoshi bo'lgan G'iyosiddin Jamshid al-Koshiy "Xorda (Egri chiziqning ikki nuqtasini tutashuvchi to'g'ri chiziq)" va sinus haqidagi asari "ida uchinchida darajali (kub) tenglamalarni yechishning yangi usulini tavsiflaydi hamda ikki asr mobaynida olimlar yechal omragan bi gradusning sinusini hisoblab chiqadi. U "Arifmetikaga kirish" risolasiда (pi) sonining qiyomatini yunonlar va xitoqliklardan ikki baravar aniqlikda hisoblab berib, Yevropadan 150-yilga oldinlab ketadi.

Ulug'bek rasadxonasida olib borilgan ilmiy izlanishlar asosida 300 sahifalik "Ziji jadidi Ko'ragoniy" ("Astronomik jadvallar to'plami") yaratilgan bo'lib, unda 1018 ta yulduzning aniq joylashuviga oid hisob-kitoblar keltirilgan. Oksford universiteti arabshunos olimi Tomas Xayd 1665-yilda buyuk vatandoshimiz Mirzo Ulug'bekning ushbu asarini ingliz "Ulug'bekning ushbu asarini" yozg'almashga etibor qilgani qo'shib, "Arifmetikaga kirish" risolasiida (pi) sonining qiyomatini yunonlar va xitoqliklardan ikki baravar aniqlikda hisoblab berib, Yevropadan 150-yilga oldinlab ketadi.

P. Starr ko'plab G'arb manbalarida bugungi kungacha Al-Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Muhammad Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Ahmad Farg'oniy, Mirzo Ulug'bek va Vatanimizning boshqa ko'plab olimlarini arab millatiga mansub deyishlariga e'tiroz bildirib, bu xato fikr ekanini alohida ta'kidlaydi: "Ming yil avval arab tilida ijod qilgan bu olimlarning aksariyati o'z kasbi faoliyatini arab tilli muhitida olib borgan bo'lsa-da, atigi bir qismi eroniyalarga mansub, ammo ko'pchiligi turkiy olimlar edi," deya qaydi etadi tadqiqotchi.

F. Starr ko'plab G'arb manbalarida bugungi kungacha Al-Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Muhammad Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Ahmad Farg'oniy, Mirzo Ulug'bek va Vatanimizning boshqa ko'plab olimlarini arab millatiga mansub deyishlariga e'tiroz bildirib, bu xato fikr ekanini alohida ta'kidlaydi: "Ming yil avval arab tilida ijod qilgan bu olimlarning aksariyati o'z kasbi faoliyatini arab tilli muhitida olib borgan bo'lsa-da, atigi bir qismi eroniyalarga mansub, ammo ko'pchiligi turkiy olimlar edi," deya qaydi etadi tadqiqotchi.

Amerikalik tarixchining buyuk bobolarimiz kashfiyotlari Yevropa uyg'onishiga asriga ko'rsatgan olamshumul ta'siri borasidagi e'tiroflari har qanday tahsising munosib. Bunda eng asosiyi, mafkut tarixni buzmay, vogelikka imkon qadar xolislik bilan yondashganidir.

**Bahrom ABDULLAYEV,
Urganch davlat universiteti rektori, professor.**

KITOB BAYRAMI

Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda bir qator idoralar hamkorligida aholi o'rtaasida kitobxonlik madaniyatini oshirish, kitob mutolaasiga bo'lgan qiziqishini oshirish maqsadida Surxondaryo viloyatida "Kitobxonlik" festivali tashkil etildi.

FESTIVAL

Festival doirasida o'tkazilgan "Eng kitobxon maktab", "Eng faol kitobxon o'quvchi", "Ijodkor bolalar", "Eng kitobxon oila", "Eng faol kutubxonachi" ko'rik-tanlovlari 390 ming nafarga

yaqin o'quvchilar qamrab olinib, 55 nafar g'olib o'quvchi rag'battalirildi.

Yakunda festival estafetasi Qoraqalp'iston Respublikasiga topshirildi.

"Xalq so'zi".

2020-yil 25-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administrativsiz huzuridagi Axborot va omaviy kommunikatsiyalar agentligi 0001-raqam bilan ro'yxatga olingan. Nashr indeksi — 229. Buyurtma G-942. 12 918 nusxada bosildi. Hajmi — 2 taboq. Ofset usulida bosilgan. Qog'oz bichimi A-2. Bahosi kelishilgan narxdan.

2020-yil 25-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administrativsiz huzuridagi Axborot va omaviy kommunikatsiyalar agentligi 0001-raqam bilan ro'yxatga olingan. Nashr indeksi — 229. Buyurtma G-942. 12 918 nusxada bosildi. Hajmi — 2 taboq. Ofset usulida bosilgan. Qog'oz bichimi A-2. Bahosi kelishilgan narxdan.

2020-yil 25-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administrativsiz huzuridagi Axborot va omaviy kommunikatsiyalar agentligi 0001-raqam bilan ro'yxatga olingan. Nashr indeksi — 229. Buyurtma G-942. 12 918 nusxada bosildi. Hajmi — 2 taboq. Ofset usulida bosilgan. Qog'oz bichimi A-2. Bahosi kelishilgan narxdan.

2020-yil 25-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administrativsiz huzuridagi Axborot va omaviy kommunikatsiyalar agentligi 0001-raqam bilan ro'yxatga olingan. Nashr indeksi — 229. Buyurtma G-942. 12 918 nusxada bosildi. Hajmi — 2 taboq. Ofset usulida bosilgan. Qog'oz bichimi A-2. Bahosi kelishilgan narxdan.

2020-yil 25-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administrativsiz huzuridagi Axborot va omaviy kommunikatsiyalar agentligi 0001-raqam bilan ro'yxatga olingan. Nashr indeksi — 229. Buyurtma G-942. 12 918 nusxada bosildi. Hajmi — 2 taboq. Ofset usulida bosilgan. Qog'oz bichimi A-2. Bahosi kelishilgan narxdan.

2020